

W ZESZYCIE

W zeszycie prezentowane są najnowsze wyniki badań nad polszczyzną kresową zarówno w ujęciu historycznym, jak i synchronicznym.

Intensywne badania ostatnich lat wypełniły – przynajmniej częściowo – lukę w dotychczasowym stanie badań nad współczesną, mówioną odmianą języka polskiego na Kowieńszczyźnie, jak i nad jej dziejami. Niemniej wciąż wiele jest kwestii nieopisanych i słabo zbadanych.

Bogata spuścizna diarystyczna Emilii z Beniowskich Wróblewskiej (1830–1886), Polki z kręgu inteligencji wileńskiej, która niemal przez 30 lat pisała dzienniki, jest przedmiotem rozpoczętych badań historycznojęzykowych i tekstologicznych. Wyekscerpowany z dzienników materiał jest konfrontowany z uzusem i tendencjami rozwojowymi polskiego języka ogólnego XIX w.

Rola mediów jest dzisiaj kluczowa w kształtowaniu narracji dotyczących wspólnot narodowych. Przekaz medialny na temat sytuacji językowej pośrednio kształtuje postawy wobec nie tylko języka polskiego, lecz także polskiej wspólnoty narodowej. Ma to wpływ na szersze debaty, decyzje polityczne i postawy społeczeństwa litewskiego.

W 2022 r. Sejm Republiki Litewskiej uchwalił ustawę precyzującą zasady zapisu nielitewskich nazwisk w litewskich dokumentach tożsamości, która umożliwiła oficjalne użycie nazwiska osoby należącej do mniejszości narodowej w formie zapisanej zgodnie z alfabetem łacińskim. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że stosunek mniejszości polskiej na Litwie do zmian w pisowni imion i nazwisk jest różny.

Ideologie językowe są narzędziem, które, opierając się na przynależności etnicznej, państwowej lub społecznej, nadają językom określoną wartość. Analiza socjolingwistyczna zmian ideologii językowych na podstawie biografii językowych dwóch generacji Polaków w Iwano-Frankiwsku (dawny Stanisławów) pokazuje, jaki wpływ najnowsza historia miasta wywarła na funkcjonowanie języka polskiego i zmianę stosunku lokalnej społeczności wobec polszczyzny.

Wyniki badań mikroarealu transgranicznego (Polska – Białoruś) ukazują wyraźną korelację pomiędzy współczesną sytuacją socjolingwistyczną a historycznymi uwarunkowaniami osadnictwa oraz komponentem stanowym. Wybór języka w sytuacji bilingwizmu, jak też forma jego realizacji w sytuacji dyglosji są uzależnione od sfery użycia i środowiska funkcjonowania języka.

Wielowiekowe polsko-ukraińskie kontakty ludności wpłynęły na szereg procesów językowych. Dzięki bezpośrednim kontaktom ludności dwujęzycznej dochodziło do stopniowego, wzajemnego, na ogół bliżej nieuświadomionego przejmowania różnych cech językowych (w tym gwarowych), zwłaszcza w zakresie słownictwa.

Słowa kluczowe: polszczyzna północnokresowa – cechy północnokresowe – substrat – pogranicze językowe – diarystyka kobieca – dzienniki dla dzieci – Litwa – XIX wiek – język polski – media litewskie – analiza dyskursu – pisownia nazwisk i imion – mniejszość polska – polityka językowa – biografia językowa – ideologie językowe – zarządzanie językiem – zróżnicowanie pokoleniowe – badania nad pograniczami – kody językowe – metodologia badań socjolingwistycznych – Grodzieńszczyzna – polszczyzna południowokresowa – etymologia – zapożyczenia leksykalne